

Empathy

OBRAZ MUZUŁMANÓW, MUZUŁMANEK I ISLAMU W POLSKICH MEDIACH

Raport podsumowujący
analizy przekazów medialnych
za marzec 2022

Dofinansowane przez
Unię Europejską

OBRAZ MUZUŁMANÓW, MUZUŁMANEK I ISLAMU W POLSKICH MEDIACH

Raport podsumowujący analizy przekazów medialnych
za marzec 2022

AUTOR: **Piotr A. Rączkowiak**

REDAKCJA: **Filip A. Gołębiewski, Kamil Miliszewski**

WSPÓŁRACA: **Adriana Szaposznikow**

OPRACOWANIE GRAFICZNE I ŁAMANIE KOMPUTEROWE: **Ewa Górską, Andżelika Sochacka**

AUTOR ZDJĘCIA NA OKŁADCE: **Kant Smith z Pixabay**

© **Piotr Rączkowiak, Filip Gołębiewski, Kamil Miliszewski, 2022**

© **Instytut Dyskursu i Dialogu, 2022**

ISBN 978-83-964373-5-8

Publikacja wydana jedynie w wersji cyfrowej do pobrania w PDF

Publikacja udostępniona jest na licencji

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Na tych samych warunkach 4.0 (CC BY-NC-ND)

Raport powstał w ramach projektu „**Let’s Empower, Participate and Teach each other to Hype Empathy: Challenging discourse about Islam and Muslims in Poland**”, realizowanego w ramach Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV).

Projekt finansowany przez Unię Europejską. Wyrażone poglądy i opinie należą wyłącznie do autora(ów) i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy i opinie Unii Europejskiej lub Komisji Europejskiej. Ani Unia Europejska, ani Komisja nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

Praca naukowa opublikowana w ramach projektu międzynarodowego współfinansowanego ze środków programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pn. „PMW” w latach 2022-2023; umowa nr 5245/GRANT KE/2022/2

**Dofinansowane przez
Unię Europejską**

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	4
Analiza tytułów materiałów	5
Treść przekazów medialnych	9
Podsumowanie i wnioski	15
Źródła	17

WPROWADZENIE

Niniejszy raport obejmuje przedstawienie oraz analizę materiałów dotyczących muzułmanów, muzułmanek i Islamu w okresie: od 1.03.2022 do 31.03.2022 roku. W porównaniu do poprzedniego miesiąca, a także uwzględniając podstawowe kryteria, zawarte w raporcie otwarcia, można wyodrębnić zależności oraz prawidłowości w sposobie budowania, objętego badaniem wizerunku. Podobnie jak w poprzednich raportach podjęto świadomą decyzję o wykorzystaniu analizy jakościowej wobec materiałów, uznając ją za adekwatną metodę badawczą. Jej zastosowanie przez badacza: „zakłada subiektywny charakter własnej wiedzy i poznania. Uważa, że badając rzeczywistość społeczną musi (on – badacz) posługiwać się narzędziami „miękkimi”, elastycznymi, które łatwo może zmienić lub przekształcić po to, aby dotrzeć w zjawisku nieprzewidziane wcześniej aspekty. Posługuje się metodami jakościowymi, za pomocą których może docierać bardziej „wgląd” badanego zjawiska, a także poszerzyć perspektywę jego oglądalności (kontekst)”¹.

CHARAKTERYSTYKA:

Przyporządkowanie poszczególnych przekazów medialnych nie ulega zasadniczej zmianie, nagromadzenie określeń (przymiotników, rzeczowników) w tytule, a także w samej treści decyduje o zakwalifikowaniu do odpowiedniej kategorii: pozytywnej, neutralnej lub negatywnej. Element wieloznaczności oraz kwestie narracyjne, budowane przez autora, są weryfikowane jako spójne lub nie z powyższym założeniem. Równocześnie w większości analizowanych materiałów nastąpiła zmiana (czego nie zauważono szczególnie w raporcie styczniowym) pozwalająca na uwzględnienie prostego podziału, dotyczącego gatunków dziennikarskich mający charakter informacyjny i publicystyczny.

ANALIZA TYTUŁÓW MATERIAŁÓW

Spektrum badanych przekazów uległo nieznacznemu zawężeniu, ze względu na wystąpienie w badanej próbie materiałów dotyczących „kryzysu” na polsko-białoruskiej granicy, choć jednocześnie schemat jakim posłużyli się autorzy badanych artykułów przy tworzeniu tytułów pozostał identyczny – dominuje sensacyjność i pragnienie zwrócenia uwagi odbiorcy za pomocą clickbату. Dzieje się tak po przez wykorzystanie najbardziej chwytliwych i obrazoburczych informacji w połączeniu z łatwym do zidentyfikowania kluczem, opartym (najczęściej) na stereotypie dotyczącym muzułmanów.

W miesiącu marcu analizie poddano 17 materiałów.

LISTA ANALIZOWANYCH TYTUŁÓW PRZEKAZÓW MEDIALNYCH WG KOLEJNOŚCI W JAKIEJ ZOSTAŁY PoddANE ANALIZIE (Z UWZGLĘDNIENIEM KONKRETNIEGO MEDIUM I DATY POWSTANIA MATERIAŁU):

1. Szafranowy zamach na wolność (TYGODNIK POWSZECHNY, 13.03.2022r.²),
2. Trzecia wojna czeczeńska (TYGODNIK POWSZECHNY, 13.03.2022r.³),
3. RUSSKIJ MIR (NEWSWEEK, 21.03.2022r.⁴),
4. Polscy muzułmanie o napaści Rosji na Ukrainę: to najcięższy grzech (Onet, 4.03.2022r.⁵),
5. Uchodźcy na granicach. Apel o poszanowanie praw wszystkich ludzi – i tych na granicy z Ukrainą i Białorusią (Gazeta Wyborcza, 7.03.2022r.⁶),

6. Białoruś znowu uderza migrantami (OKO.press, 16.03.2022r.⁷),
7. 6 różnic między uchodźcami z Ukrainy i imigrantami z Białorusi (TVP Info, 28.03.2022r.⁸),
8. Państwo Islamskie nie przestało istnieć. Właśnie łapie drugi oddech (Onet, 18.03.2022r.⁹),
9. USA Znany konserwatywny polityk zdradzał żonę z „pierwszą damą ISIS”. Musiał zrezygnować z walki w ważnych wyborach (Fakt, 3.03.2022r.¹⁰),
10. KIM BYŁO 21 MĘCZENNIKÓW ŚCIĘTYCH PRZEZ ISIS? (Radio Maryja, 4.03.2022r.¹¹),
11. Katecheta użył wizerunku Bin Ladena do przedstawienia proroka. Zawieszono go (Interia, 2.03.2022r.¹²),
12. Clarence Seedorf przeszedł na islam (Polsat Sport, 5.03.2022r.¹³),
13. Polka opowiada o życiu w Turcji: „To kraj kontrastów, na plaży topless obok burkini” (Onet, 9.03.2022r.¹⁴),
14. Państwo Islamskie ogłosiło nazwisko nowego przywódcy (TVN 24, 11.03.2022r.¹⁵),
15. Kim są polscy Tatarzy? Cofnąć się trzeba do XIII wieku (Polskie Radio, 12.03.2022r.¹⁶),
16. Honorowy mord za krzyż i krótki top. Tak karze się kobiety w irackim Kurdystanie (Ofeminin, 12.03.2022r.¹⁷),
17. Krwawa sobota w Arabii Saudyjskiej. Przeprowadzono masową egzekucję (Onet, 12.03.2022r.¹⁸).

Przyporządkowanie powyższych tytułów, do występującego najczęściej standardu (*clickbaitu*), wraz z uwzględnieniem nadania połączeniom językowym określonego ciągu znaczeniowego w umyśle odbiorcy umożliwia kategoryzację typów tytułów, które charakteryzują się:

- bazowaniem na emocjach negatywnych, w tym przypadku na strachu i braku poczucia bezpieczeństwa: *Uchodźcy na granicach. Apel o poszanowanie praw wszystkich ludzi – i tych na granicy z Ukrainą i Białorusią, 6 różnic między uchodźcami z Ukrainy i imigrantami z Białorusi, Państwo Islamskie nie przestało istnieć. Właśnie łapie drugi oddech, USA Znany konserwatywny polityk zdradzał żonę z „pierwszą damą ISIS”. Musiał zrezygnować z walki w ważnych wyborach, KIM BYŁO 21 MĘCZENNIKÓW ŚCIĘTYCH PRZEZ ISIS?, Państwo Islamskie ogłosiło nazwisko nowego przywódcy, Honorowy mord za krzyż i krótki top. Tak karze się kobiety w irackim Kurdystanie, Krwawa sobota w Arabii Saudyjskiej. Przeprowadzono masową egzekucję,*
- *stricte* informacyjnymi treściami, mające charakter neutralny: *Clarence Seedorf przeszedł na islam, Katecheta użył wizerunku Bin Ladena do przedstawienia proroka. Zawieszono go*
- informacyjnymi i mającymi wydźwięk pozytywny, choć o takim przyporządkowaniu decyduje dopiero ich treść: *Trzecia wojna czeczeńska, Kim są polscy Tatarzy? Cofnąć się trzeba do XIII wieku,*
- niejednoznacznością, gdzie zastosowanie tzw. „gry słów” charakterystycznej dla publicystyki, uniemożliwia przyporządkowanie do określonej z góry kategorii, wtedy decydującym aspektem pozostaje treść materiału: *Szafranowy zamach na wolność, RUSSKIJ MIR*
- pozytywnym podejściem, gdzie przyporządkowanie do określonej kategorii następuje po analizie treści materiału: *Polka opowiada o życiu w Turcji: „To kraj kontrastów, na plaży topless obok burkini”.*

Analizowane pod tym kątem przekazy stanowią dowód na instrumentalne podejście autorów w kwestii tytułowania przekazów medialnych dotyczących muzułmanów, muzułmanek i islamu. Budowany w taki sposób obraz w większości nacechowany jest sensacyjnością i operuje stereotypem oraz wpisuje się w schemat zaobserwowany we wcześniejszych raportach.

ANALIZA TREŚCI PRZEKAZÓW MEDIALNYCH

Najważniejszymi czynnikami mającymi zastosowanie, w przypadku analizy treści badanych materiałów, będzie językowy obraz muzułmanów, muzułmanek i islamu, jakie odbiorca otrzymuje w treści konkretnego materiału. Zakres takiego działania można wyodrębnić od negatywnego (świadczącego o prawdopodobnym występowaniu islamofobii lub jej elementów), poprzez neutralny, mający charakter stricte informacyjny, aż do wizerunku pozytywnego. Poniżej przedstawiamy skrócony opis zawartości materiałów poddanych analizie.

NEGATYWNE:

Szafranowy zamach na wolność

Materiał opisuje głównie sytuację chrześcijan w Indiach i tego, że obecnie są oni represjonowani, tak jak wcześniej szykanowano muzułmanów. Podano konkretne przykłady negatywnych działań ze strony indyjskiego rządu oraz ogólne przyzwolenie społeczne na traktowanie wszystkich, którzy nie są wyznawcami hinduizmu za gorszych. Na końcu następuje zacytowanie zarzutu, dotyczącego bierność decydentów Kościoła katolickiego w Indiach. Otrzymujemy jako odbiorcy porównanie i jednocześnie pytanie: jeżeli (decydenci Kościoła katolickiego) nie reagowali na represje wobec muzułmanów, czy zamierzają reagować w sytuacji kiedy atakowani są chrześcijanie?

RUSSKIJ MIR

Materiał (prezentowany na okładce analizowanego medium) określa, jak Jarosław Kaczyński kroczy śladami Władimira Putina. Autor używa w tym celu różnych argumentów i przykładów, jak niezgoda na wartości promowane na tzw. Zachodzie, odczuwanie uchodźców z Syrii czy osoby LGBTQ+. Twórca materiału próbuje przekonać, że to co czynił prezydent Rosji, robi też prezes Kaczyński i jest synonimem tyranii.

6 różnic między uchodźcami z Ukrainy i imigrantami z Białorusi

Autor materiału skupia się na oczernianiu uchodźców na granicy Polski z Białorusią porównując ich do mieszkańców Ukrainy uciekających z kraju podczas wojny z Rosją. Dokonuje nieuprawnionego porównania osób na dwóch różnych granicach: zestawia uciekających na dwie grupy, tj. mężczyzn przy granicy z Białorusią i walczące matki, które chcą ocalić swoje dzieci przy granicy z Ukrainą. Forma porównania oraz określania obu grupy w prosty i emocjonalny sposób. Sprawia że materiał stanowi bardziej uzewnętrznienie emocji autora artykułu niż przekazanie konkretnych informacji. W treści odbiorca otrzymuje odnośnik do innych materiałów, jak wpisy na Twitterze, które określają w negatywny sposób imigrantów z Białorusi. Sentencje powtarzane na temat oddanych, ukraińskich matek, które powodują współczucie dla Ukrainy, są zestawiane z obelgami kierowanymi w stronę uchodźców na granicy z Białorusią. Efektem ma być wzbudzenie niechęć i złość, iż migranci mogą zabrać schronienie matce z Ukrainy.

Uchodźcy na granicach. Apel o poszanowanie praw wszystkich ludzi - i tych na granicy z Ukrainą i Białorusią

W artykule następuje ukazanie uchodźców z granicy białoruskiej oraz uciekających przed wojną w Ukrainie. W tekście zawarta jest krytyka nierównego traktowania ich przez polski rząd oraz nawoływanie do pomocy i krytyka działań polskich służb.

USA Znany konserwatywny polityk zdradzał żonę z „pierwszą damą ISIS”. Musiał zrezygnować z walki w ważnych wyborach

Artykuł skupia się na przypuszczeniach i prywatnych sprawach związanych z amerykańskim politykiem. Kobieta z którą polityk mógł mieć romans jest uznawana za “pierwszą damą ISIS”. Została ona przedstawiona poprzez prywatne zdjęcia załączone do artykułu, w okolicznościach „impresowych”. Taka prezentacja w artykule może być negatywnie odebrana przez czytelnika i dość naturalnie ocenia percepcję wobec muzułmanów.

KIM BYŁO 21 MĘCZENNIKÓW ŚCIĘTYCH PRZEZ ISIS?

Materiał skupia się na porównaniu chrześcijaństwa z islamem przez opisanie tragicznego zdarzenia, którym była śmierć mężczyzn z rąk muzułmanów. Autor prezentuje religię islamu jako brutalną oraz skupia się na wywyższeniu religii chrześcijańskiej. Operuje przykładem, w którym rodziny chrześcijańskie nie chciały zemsty na swoich muzułmańskich oprawcach. Budowana narracja skłania do przypuszczenia, że ogół wyznawców islamu jest agresywny.

Honorowy mord za krzyż i krótki top. Tak karze się kobiety w irackim Kurdywanie

Materiał dotyczy okoliczności śmierci 20 letniej Kurdyjki Eman Sami Maghdid z ręki swojego 17 letniego brata w ramach tzw. mordu honorowego. Powodem miało być jej zachowanie kobiety: ubranie się w rzeczy odsłaniające ciało (brzuch) oraz nałożenie krzyża na szyję. Odbiorca otrzymuje szerszą perspektywę, przypominane są podobne zdarzenia z przeszłości.

Krwawa sobota w Arabii Saudyjskiej. Przeprowadzono masową egzekucję

Materiał szczegółowo opisuje powody dokonania egzekucji po wyrokach sądu na osobach (w tym obcokrajowcach) oskarżonych o działania terrorystyczne. Odbiorca otrzymuje liczbowe porównanie statystyki egzekucji z kilku lat wstecz oraz informację, że Arabia Saudyjska ma jeden z najwyższych wskaźników tego typu działań na świecie.

NEUTRALNE:

Clarence Seedorf przeszedł na islam

Materiał jest stricte informacyjny. W treści znajduje się przypomnienie piłkarzy i ich konwersji na islam, a także historia kariery holenderskiego pomocnika. Odbiorcy otrzymują potwierdzenie opisanej sytuacji dzięki przytoczeniu postów Clarence Seedorfa i jego żony, którzy informują o swojej decyzji.

Państwo Islamskie nie przestało istnieć. Właśnie łapie drugi oddech

Materiał relacjonuje przebieg walk na Bliskim Wschodzie. Sam autor nie deprecjonuje osób pochodzenia arabskiego, nie uznając ich za jednoznacznie odpowiedzialnych za terroryzm. Wskazuje na grupę Deesz. Podsumowuje całość problematyki w sposób wyważony, jednocześnie relacjonując sytuację konfliktów militarnych w tym rejonie świata.

Katecheta użył wizerunku Bin Ladena do przedstawienia proroka. Zawieszono go

Przedstawienie sprawy od samego początku z zastosowaniem zasad dobrego dziennikarstwa - pełne imię nazwisko Bin Ladena, Mahomet napisane jest z dużej litery. Materiał bardzo mocno opiera się na faktach. Autor nie dodaje swoich opinii pisząc o islamie lub muzułmanach oraz stosuje cytaty. Nie mamy jednak pewności czy jest o prawdę, czy powielona fałszywa informacja, bo dziennikarz się do niej nie odniósł. Wstawanie zdjęcia Osamy Bin Ladena ma charakter clickbaitu i jest prowokacyjne.

Kim są polscy Tatarzy? Cofnąć się trzeba do XIII wieku

Materiał skrótowo i wybiórczo traktujący o historycznej roli polskich tatarów w walkach.

Białoruś znowu uderza migrantami

Materiał relacjonuje sytuację na polsko-białoruskiej granicy w trakcie wojny na Ukrainie oraz wykorzystania uchodźców z Syrii, czy Afganistanu, jako narzędzie do wywierania presji na Polskę ze strony białoruskich władz. Autor przybliży impas, w jakim znaleźli się uchodźcy nie mający możliwości dalszego przebywania w obozach przejściowych wybudowanych na terytorium Białorusi.

Państwo Islamskie ogłosiło nazwisko nowego przywódcy

Materiał ma charakter informacyjny. Przekazuje zostaje imię i nazwisko nowego przywódcy Państwa Islamskiego, mianowanego na to stanowisko po śmierci z rąk USA swojego poprzednika.

Trzecia wojna czeczeńska

Materiał prezentuje historię czeczeńskich obywateli, walczących żołnierzy o niepodległość swojego kraju i wielokrotne odparcia strony rosyjskiej. Autor skupia się na początkach historii politycznej między Rosją, a kaukaskimi wojownikami, pokazuje kiedy zaczęły się początki konfliktu. Przy opisach starć podkreśla jak wpływowy jest Putin i jak ulegli mogą być Czeczenii, którzy podzielili się nie raz ku ofercie rosyjskiego przywódcy. Ogólny wydźwięk określa krwawe wojny między państwami, punktując bezsilność w większości sytuacji, ze strony Czeczenów. W materiale brak wzmianki o Polsce.

POZYTYWNE:

Polscy muzułmanie o napaści Rosji na Ukrainę: to najcięższy grzech

Materiał pokazuje zgodność wartości chrześcijańskich i islamskich wobec wojny w Ukrainie.

Polka opowiada o życiu w Turcji: „To kraj kontrastów, na plaży topless obok burkini”

Materiał ma charakter publicystyczny (podzielony na dwie części). Odbiorcy przedstawione zostają przemiany kulturowo-religijne dziejące się w Turcji. Brak pojęć, które nie zostały objaśnione. Wykazano dbałość o treść, tak by odbiorca zrozumiał o czym mowa. Opis muzułmanek z Turcji, będący podsumowaniem i charakterystyką, jest dostosowany do lekkiej formy materiału, ma być przystępny dla odbiorcy. Druga część materiału to opis doświadczeń autorki i jej stosunku do islamu samego w sobie. Postrzega go jako religię mocno ograniczającą kobiety, co opiera na podstawie swojego własnego zaplecza kulturowego. W tej części podkreśla trudności w interpretacji Koranu przez samych obywateli tureckich oraz wynikającą z tego perspektywę dla kobiet.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Analiza marcowych materiałów dotyczących muzułmanów, muzułmanek i islamu przynosi, kilka wniosków.

- Przeważają przekazy nacechowane negatywnie pod względem językowym zarówno w warstwie tytułowej jak i w samej treści. Odbiorca już na wstępie otrzymuje połączenie sensacyjności i skorelowaną z nią zawartość, operującą na poczuciu zagrożenia ze strony islamu. Następuje zestawienie ze słowami kluczowymi dla ustawienia percepcji na przykład: „terroryzm”, „śmierć”, „egzekucja”, „mord”.
- Materiały dotyczące „sytuacji kryzysowej” na polsko-białoruskiej granicy rozkładają się na rodzaje przekazów: negatywne i neutralne. Pierwsze: operujące na jednostronnych i nieuprawnionych porównaniach (6 różnic między uchodźcami z Ukrainy i imigrantami z Białorusi). Drugie: skupiają się na aspekcie przybliżenia odbiorcy, odczuć prezentowanych w reportażach bohaterów i krytyce działań władz oraz służb białoruskich wobec uchodźców.
- Zakwalifikowanie materiałów do kategorii neutralnej uzasadnia analizie językowej treści, wykorzystane tytuły są wieloznaczne i skutkują wprowadzeniem odbiorcy w błąd (aspekt clickbatu).
- Przekazy ściśle pozytywne stanowią margines w badanych materiałach (jeden reportaż: Polka opowiada o życiu w Turcji: „To kraj kontrastów, na plaży topless obok burkini”, jeden przykład informacji Polscy muzułmanie o napaści Rosji na Ukrainę: to najcięższy grzech) – całościowo nie równoważy to obrazu przedmiotowego badania, dominuje negatyw.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Badane w marcu przekazy medialne nie odbiegają w sposób diametralnie od prezentowania muzułmanów, muzułmanek i islamu u polskiego odbiorcy w sposób nacechowany negatywnie. Najważniejszy jest sensacyjny i przyciągający uwagę tytuł, nie zawsze korespondujący z treścią. Powyższa praktyka ma charakter celowej i świadomej decyzji twórcy treści, wpisując się w założenia redakcyjne obowiązujące w danym medium. Nie przełamuje to całościowego obrazu muzułmanów, tylko go negatywnie stereotypizuje w umyśle odbiorcy.

ŹRÓDŁA

1 Pilch T., Bauman T., Zasady badań pedagogicznych Strategie ilościowe i jakościowe, Wydawnictwo Naukowe „Żak”, Warszawa 2001, s. 268.

2 TYGODNIK POWSZECHNY NR 11/2022, <https://drive.google.com/file/d/1CODP-nMhwxM3kY6R4dHmz-buwy4nVNHem/view>, dostęp: 27.09.22.

3 TYGODNIK POWSZECHNY NR 11/2022, <https://drive.google.com/file/d/1CODP-nMhwxM3kY6R4dHmz-buwy4nVNHem/view>, dostęp: 27.09.22.

4 NEWSWEEK 12/2022, <https://drive.google.com/file/d/1E9QcHY0gZZpl4K7jGiuQ4o-WhFXQkPiOR/view>, dostęp: 27.09.22.

5 Onet, <https://www.onet.pl/informacje/kai/polscy-muzulmanie-o-napasci-rosji-na-ukraine-to-najciezszy-grzech/176djf4,30bc1058>, dostęp: 27.09.22.

6 wyborcza.pl, <https://bialystok.wyborcza.pl/bialystok/7,35241,28195808,uchodzczy-na-granicach-apel-o-poszanowanie-praw-wszystkich-ludzi.html?disableRedirects=true>, dostęp: 28.09.22.

7 oko.press., <https://oko.press/bialorus-znow-uderza-migrantami>, dostęp: 29.09.22.

8 TVP INFO, <https://www.tvp.info/59307089/uchodzczy-z-ukrainy-i-imigranci-z-bialorusi-co-ich-rozni>, dostęp: 29.09.22.

9 Onet, <https://www.onet.pl/informacje/onetiwiadomosci/terroryzm-panstwo-islamskie-nie-przestalo-istniec-i-wlasnie-lapie-drugi-oddech/vgf5148,79cfc278>, , dostęp: 29.09.22.

10 Fakt.pl, https://www.fakt.pl/polityka/usa-znany-polityk-republikanski-zdradzil-zone-z-pierwsza-dama-isis/eg3s1rb?utm_source=sentione.com_viasg_fakt&utm_medium=referral&utm_campaign=leo_automatic&srcc=ucs&utm_v=2, dostęp: 29.09.22.

11 Radio Maryja.pl, <https://www.radiomaryja.pl/informacje/kim-bylo-21-meczennikow-scie-tych-przez-isis/>, dostęp: 29.09.22.

12 Interia, <https://wydarzenia.interia.pl/zagranica/news-katecheta-uzyl-wizerunku-bin-ladena-do-przedstawienia-prorok,nId,5865522>, dostęp: 29.09.22.

13 Polsat Sport.pl, <https://www.polsatsport.pl/wiadomosc/2022-03-05/clarence-seedorf-przeszedl-na-islam/>, dostęp: 29.09.22.

14 Onet, <https://www.onet.pl/turystyka/onetpodroze/polka-opowiada-o-zyciu-w-turcji-topless-i-burkini/6117cyd,07640b54>, dostęp: 30.09.22.

15 TVN 24.pl, <https://tvn24.pl/swiat/reuters-panstwo-islamskie-oglosilo-ze-ma-nowego-przywodce-5631093>, dostęp: 30.09.22.

16 Polskie Radio.pl, <https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/1395366,Kim-sa-polscy-Tatarzy-Cofnac-sie-trzeba-do-XIII-wieku>, dostęp: 30.09.22.

17 Ofeminin, <https://www.ofeminin.pl/swiat-kobiet/to-dla-nas-wazne/honorowy-mord-za-krzyz-i-krotki-top-tak-karze-sie-kobiety-w-kurdystanie/36px36l>, dostęp: 30.09.22.

18 Onet, <https://www.onet.pl/informacje/onetwiadomosci/krwawa-sobota-w-arabii-saudyjskiej-przeprowadzono-masowa-egzekucje/xqlkejh,79cfc278>, dostęp: 30.09.22.

Publikacja została wydana jedynie w wersji cyfrowej do pobrania w PDF

ISBN 978-83-964373-5-8

